

omspeeld door de bovenstemmen. De passacaglia is bij uitstek geschikt voor orgel met pedaal. Het stuk ademt de invloed van Dieterich Buxtehude, wiens passacaglia's Bach had gekopieerd, toen hij hem in Lübeck bezocht. Zij dateert uit Bachs tijd in Weimar. Bach geeft aan de passacaglia een extra dimensie door het thema uit te breiden tot acht maten; maar in de direct aansluitende fuga klinken alleen de eerste vier, zoals gebruikelijk.

©Stichting Musica Antica da Camera, Chris Smeenk

Léon Berben werd in het Limburgse Heerlen geboren en woont in Keulen. Hij studeerde aan de conservatoria van Amsterdam en Den Haag bij onder andere Rienk Jiskoot, Gustav Leonhardt, Ton Koopman en Tini Mathot en behaalde het diploma Uitvoerend Musicus voor zowel orgel als klavecimbel. Zijn solocarrière voert hem naar vele muziekfestivals en zijn solo cd-opnamen worden door de internationale pers lovend ontvangen en bekroond, o.a. met de Diapason d'Or, Monde de la Musique's "Choc" alsook de Duitse Vierteljahrespreis der Deutschen Schallplattenkritik.

Met dank aan: Gemeente Den Haag, Fonds Podiumkunsten, Stichting Sint Nicolaas Gasthuis, Rabobank Stimuleringsfonds Den Haag, Vrienden/donateurs van Musica Antica da Camera.

Volgende concerten:

Donderdag 8 december: J.S. Bach - Hohe Messe BWV 232

Koninklijk Conservatorium Den Haag en Julliard School New York o.l.v. Ton Koopman
Den Haag, Grote Kerk (Rond de Grote Kerk 12), 19.30 uur

In 1733 presenteerde Bach in Dresden aan Friedrich August, keurvorst en koning van Polen, een mis, bestaand uit een Kyrie en Gloria, in de hoop de functie van hofcomponist te verwerven. De rest van de mis zoals we die vandaag kennen, werd pas in 1749 voltooid, het jaar voor zijn dood. Of dit grote werk ooit tijdens zijn leven is uitgevoerd, is niet bekend. Uit recent onderzoek van de Duitse musicoloog Maul blijkt dat het werk mogelijk door de Oostenrijkse graaf Adam von Questenberg is besteld voor een uitvoering in de Weense Stephansdom, ter gelegenheid van de dag van de Heilige Caecilia, patrones van de muziek.

Plaatsen € 27,50

(Losse kaarten uitsluitend verkrijgbaar via www.konkon.nl o.v.v. bestelcode MusicaAntica).

Vrijdag 20 januari: Bach op Vrijdag

Den Haag, Lutherse Kerk (Lutherse Burgwal 7), 17.00 uur

Op het programma van onze eerste concert in 2017 brengt het Bach Ensemble van het Koninklijk Conservatorium Den Haag bijzondere werken van J.S. Bach en G. P. Telemann.

Plaatsen € 12,50 (studenten < 27 jaar en CJP gratis). Kaarten uitsluitend aan de zaal.

Stichting Musica Antica da Camera
Kaartverkoop en info: www.musantica.nl

Musica Antica da Camera
Het jonge podium voor Oude Muziek

Early Music New!
Oude Muziek Nieuw

PROGRAMMA

Bach op Vrijdag
Barok & Klassiek
Podium Jong Talent
Oude Muziek Nieuw

2 december 2016, 17.00 uur
Lutherse Kerk, Den Haag

Bach op Vrijdag met Léon Berben

Johann Sebastian Bach (1685 - 1750):
Praeludium & Fuga in c, BWV 546

Uit Clavier-Übung, Theil III:

Kyrie, Gott Vater in Ewigkeit, BWV 669, Canto fermo in Soprano à 2 Clav. et Ped.
Christe, aller Welt Trost, BWV 670, Canto fermo in Tenore à 2 Clav. e Ped.
Kyrie, Gott Heiliger Geist, BWV 671, à 5 Canto fermo in Basso, cum Organo pleno
Dies sind die heil'gen zehn Gebot, BWV 678, a 2 Clav. et Ped., Canto fermo in Canone

Canzona in d, BWV 588

Schmücke dich, o liebe Seele, BWV 654, a 2 Clav. et Pedal
Jesus Christus, unser Heiland, BWV 665, sub communionem, pedaliter

Fantasia pro Organo a 5 Voc., cum pedali obligato in c, BWV 562

Passacaglia in c, BWV 582

Léon Berben, orgel

Van *Praeludium & Fuga in c* (BWV 546) neemt men aan, dat het prelude rond 1730 is gecomponeerd in Leipzig en door Bach zelf is samengevoegd met de fuga, die dateert uit zijn tijd als organist in Weimar (1708-1717); bewijs hiervoor is er echter niet. Het prelude behoort tot de meesterwerken uit Bachs latere periode. Met zijn machtige akkoorden doet het eerste thema denken aan een majestueus koorwerk; het tweede thema is fugatisch opgebouwd, met een stijgende en dalende lijn. De fuga heeft eveneens twee thema's, en wordt onderbroken door een verrassend tussenspel.

In de vierdelige *Clavier-Übungen*, door hemzelf uitgegeven in Leipzig, geeft Bach als het ware een overzicht van alle compositievormen voor toetsinstrumenten die hij in zijn leven heeft beoefend. Deel III (1739) is gewijd aan het orgel en bevat, behalve het prelude aan het begin en de tripelfuga aan het slot, allerlei soorten koraalbewerkingen. Ten onrechte wordt deze bundel wel aangeduid als de "Orgelmis"; zij bestaat echter uit liturgische elementen en gezangen van de Lutherse catechismus (geloofsleer) en eredienst en is getiteld: *Dritter Theil der Clavier-Übung bestehend in verschiedenen Vorspielen über die Catechismus- und andere Gesänge, vor die Orgel...* etc. Van alle liederen geeft Bach een bewerking voor een groot orgel, gevolgd door een

eenvoudiger compositie voor een orgel zonder pedaal. Bij uitvoering in de kerkdienst zong het koor eerst het lied (in een zetting van Bach zelf), waarna Bach de orgelbewerking speelde. De eerste drie liederen (BWV 669-671) vormen samen het *Kyrie* (*Kyrie eleison* - Heer, ontferm U) en roepen de Drie-Eenheid aan: God de Vader, de Zoon en de Heilige Geest. Dat komt tot uiting in de plaats van de cantus firmus (de melodie): bij God de Vader in de sopraan, bij Christus de Zoon in de tenor, bij God de Heilige Geest in de bas (pedaal). Het zijn bewerkingen van 16de-eeuwse Lutherse gezangen. In de koraalbewerking over de Tien Geboden (BWV 678), een lied van Luther zelf, heeft de cantus firmus de vorm van een canon, omspeeld door zelfstandige bovenstemmen. De canon, waarin de melodie steeds opnieuw wordt ingezet, symboliseert hier de navolging van de geboden door de gelovigen.

De *Canzona in d* (BWV 588) is een levendige, fugatische fantasie in Italiaanse stijl, waarschijnlijk geïnspireerd op de canzonas van Frescobaldi. Canzona's dienden veelal als tussenspelen tijdens de liturgische vieringen, bijvoorbeeld na de epistellezing of de communie.

De twee volgende koraalbewerkingen komen uit de *Leipziger Choräle*, een bundel van 17 composities (plus één posthume toevoeging) uit Bachs tijd in Weimar, die hij tegen het eind van zijn leven opnieuw heeft bewerkt. Het zijn twee avondmaalliederetjes, die werden gezongen als de gemeente zich opmaakte om ter communie te gaan. *Schmücke dich, o liebe Seele* (BWV 654) is een lied uit 1649 op een melodie van Johann Crüger; het roept de ziel op om zich open te stellen voor het licht van Christus, die de gelovige uitnodigt aan zijn gastmaal deel te nemen. Bach geeft hiervan een intieme, lyrische bewerking, met een prachtig versierde cantus firmus; het is de meest geliefde compositie uit deze bundel (zij is ook ingespeeld op de cd van dit orgel, verkrijgbaar in de kerk). *Jesus Christus unser Heiland* (BWV 665) is een bewerking door Luther (1524) van een 14de-eeuwse hymne; de melodie lijkt van Gregoriaanse oorsprong. Tijdens de communie werd er vaak beurtelings een couplet hiervan gezongen en door het orgel gespeeld ("alternatim"). In Bachs bewerking worden de vier regels van het lied fraai gekleurd door tegenmelodieën.

De *Fantasia in C* (BWV 562) is gebaseerd op een vrij eenvoudig thema; opvallend zijn de lang aangehouden noten in het pedaal. Het was de bedoeling dat er nog een fuga zou volgen, maar die is niet voltooid.

Het lijkt een traditie te worden om in een orgelconcert in deze kerk de *Passacaglia in c* (BWV 582) ten gehore te brengen – zij staat nu voor de vierde keer op het programma. Hieruit blijkt wel hoe geliefd dit stuk is. Een passacaglia is oorspronkelijk een langzame Spaanse dans voor luit of gitaar. Het thema in de bas, in driekwartsmaat en in mineur, bestaat uit twee of vier maten en wordt voortdurend herhaald ("basso ostinato"),